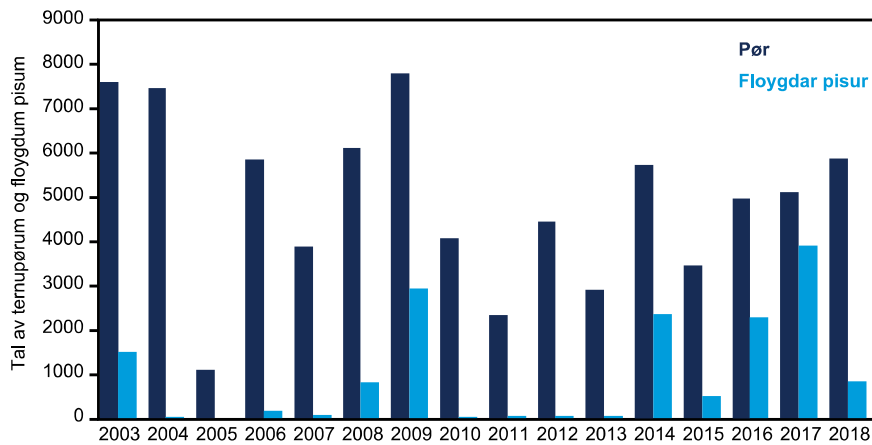

Talið á ternum og ternubølum minkað seinastu 15 árin

Síðani 2003 hefur Havstovan skipað fyri teljing av ternum og ternupisum um alt landið. Vit hava biðið bøndur, røktarar og onnur áhugað fólk siga okkum frá, hvussu nógvar ternur eru í teirra øki, og hvussu nógvir ungar verða floygdir.

Mynd 1. Tá ið fólk nærkast einum ternubøli, fara allar ternurnar á flog, og mett verður, at tað eru tvey þør fyri hvørjar trýggjar ternur í luftini, so ikki er neyðugt at leita eftir reiðrum.

Mynd 2. Talið á ternupörum og ternupisum, sum eru floygdar frá 2003 til 2018.

Hetta er ein sokallað „citizen science“ kanning, har áhugafólk (leikfólk) hjálpa til við at savna vísindaligt tilfar. Slíkar kanningar eru blivnar meira vanligar seinastu árin, tí nógv fólk fylgja væl við broytingum í náttúruni, og um hendan vitan verður savnað á ein skipaðan hátt, kunnu áhugaverd úrslit koma burturúr.

Ágangandi ternur

Ternan er eitt gott dømi um ein fugl, sum øll varnast, um tey koma nær reiðrinum. Fyri at verja egg og ungar, stoytir hon seg við stórari ferð niður ímóti fólki, sum kemur ov nær, og samstundis letur hon snjöll og við hvørt skvettir hon eisini á óbodna gestin. Tað er talið á hesum ternum, ið fara á flog, sum vit hava skrásett og í summum førum eisini talið á reiðrum, og hvussu nógvir ungar eru komnir undan. Fyri hvørjar tríggjar ternur í luftini, verður mett, at tað eru tvey pør (Mynd 1).

Endamál

Endamálið við kanningini er at fáa eina langa tíðarrøð, sum vísir, hvussu ternurnar trívast tey ymsu árin, og hvussu tær trívast ymsa staðni í landinum, so vit betur skilja orsökarnar til tær

stóru broytingarnar, sum fara fram. Tað er væl kent, at ternubøli flyta frá einum staði til annað, og tí er tað ein stórus fyrimunur at telja ternurnar um alt landið fyri at fáa eina meting av broytingunum.

Stovnurin minkar

Ternurnar eru bert taldar eina ferð áðrenn 2003, og tað var í 1981, tá mett varð at 9.000-12.000 pør áttu her (Block og Sørensen 1983). Tað er munandi meira enn tað var, tá ið vit byrjaðu at telja í 2003. Tá vóru 7.600 pør (Schreiber og Kissling 2005), og minkingin hevur hildið fram hetta tíðarskeiðið, vit hava talt (Mynd 2). Tað, sum er mest ørkimlandi, er, at tað eru 8 ár, har so gott sum ongin pisa er komin undan, men av tí at ternur kunnu liva eini 20-30 ár, so klárar stovnurin kortini nóg ring ár.

Flest pisur komu undan í 2017

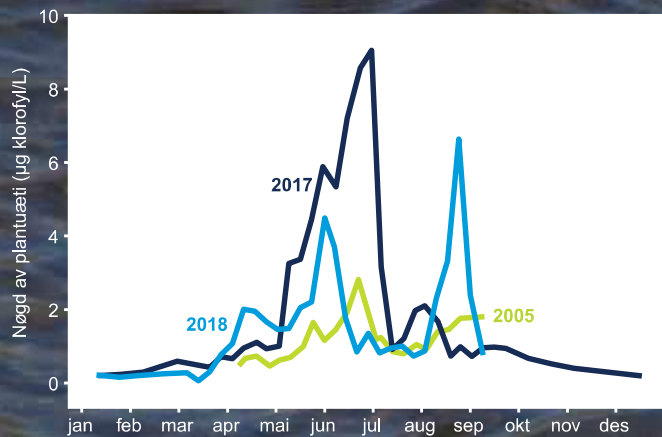
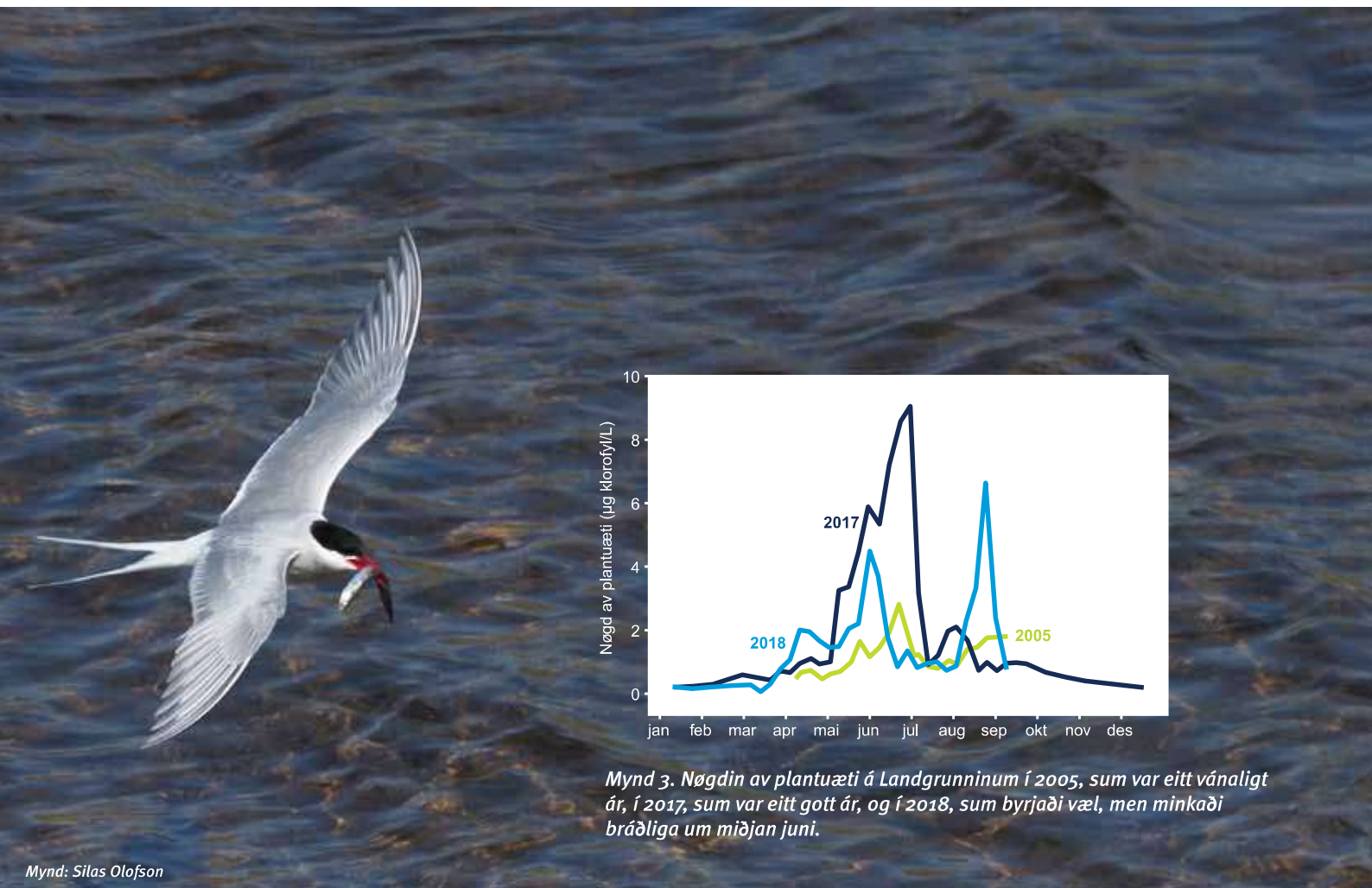
Seinastu 5 árin eru fleiri pisur komnar undan enn árin frammanundan, og 2017 var besta árið, tá 3.900 floygdar pisur vórðu sæddar. Í 2018 gekk verri, tí tá komu bara 837 pisur undan. Av teimum 98 bølunum, sum vórðu kannað í 2018, vórðu ternur sæddar í 48 bølum, men floygdar pisur vórðu bert sæddar í 30

BERGUR OLSEN
fuglafrøðingur

SÓLVEIG SØRENSEN
hjálparfólk

Mynd 3. Nægdin av plantuæti á Landgrunninum í 2005, sum var eitt vánaligt ár, í 2017, sum var eitt gott ár, og í 2018, sum byrjaði væl, men minkaði bráðliga um miðjan juni.

Mynd: Silas Olofson

bølum. Til samans vóru 5.870 pør, sum er á leið tað sama sum seinastu árin, men munandi færri enn í 2003 og 2004, tá ið tað vóru um 7.500 pør. Flestar ternur vórðu sæddar í Koltri (800 pør), á Svínoyinni (670 pør), í Nolsoynni (500 pør) og á Kalsoynni (300 pør). Flestar pisur komu undan í Koltri (100) og í Mykinesi (100).

Ov lítið av føði til pisurnar

Størsti trupulleikin hjá ternum er, at ov lítið av føði er til pisurnar, men ringt veður og fuglar, sum taka egg og ungar, hava eisini ringa ávirkan. Høvuðsføðin hjá ternum er nebbasild og fiskayngul, og tí kunnu úrslitini frá ternunum eisini siga nakað um, hvussu stendur til í havinum. Av tí at ternurnar í mesta lagi kunnu stoyta seg einar 50 cm niður í sjógvin

eftir føði, eru tær sera viðbreknar, um føðin tætt undir vatnskorpunum hvørvur.

Samband millum plantuæti og ternupisur

Tað tykist at vera eitt samband ímillum nægdina av plantuæti, og hvussu ternurnar klára seg. Nebbasild og fiskayngul, sum eru høvuðsføðin hjá ternum, liva av djóraæti, sum aftur livir av plantuæti. Tí er framleiðslan av plantuæti avgerandi fyri, hvussu nógv nebbasild og fiskayngul verður. Men fyri at ternurnar skulu fáa fatur á nebbasildunum og fiskaynglinum, mugu tey vera tætt undir vatnskorpunum.

Plantuæti verður framleitt uppi í sjónum av sólarljósi, sum umger ólívrunnin evni til lívrunnin evni. Tá ið nógv plantuæti er uppi undir vatnskorpunum, kemur fyrst djóraæti, og síðani nebbasild og fiskayngul upp aftaná djóraætinum,

og tá fáa ternurnar fatur á nebbasildini og fiskaynglinum. Tá ið plantuætið minskar fer djóraætið niður aftur á djúpari vatn, og nebbasildin og fiskaynglið fylgja við, og so fær ternan ikki fatur á føðini longur.

Tann vaksna ternan kann klára seg eina tíð við at eta ymiskt smátt í vatnskorpunum og smákykt í luftini, men fyri at fòðra pisurnar, mugu tær fáa fatur á einum lutfalsliga stórum fiski

Størsti trupulleikin hjá ternum er, at ov lítið av føði er til pisurnar

Ein av okkara teljarum, Björn Patursson, skrivar soleiðis á Facebook um støðuna í Koltri 9. juli 2018:

TÆÐ BYRJAÐI SO VÆL ...

Ternurnar vóru tíðliga í bølinum í ár, og tær byrjaðu alt fyri eitt at reiðrast.

Steggjarnir fiskaðu stóra og góða nebbasild beint út fyri og flugu aftur og fram niðan í bølið til bøgurnar, sum høvdu nóg mikið við at hugsa um reiðrið og varpið. Fjørðurin tyktist at kóka av æti og fuglavadum út fyri Gróthústanga og fram við landi.

Alt sá so bjart út, og ongantíð áður hava so nógvar ternur verið í bølinum sum í ár. Okkara meting var yvir túsund fuglar, og bølini vóru samanvoksin til eitt stórt bøli, har eini 500 til 600 ternupør reiðraðust.

Men fyri viku síðani tyktist støðan fulkomiliga broytt. Fuglavadini tagnaðu og hvurvu, ternurnar tyktust minka í tali, og meiri friðarligt var í bølinum. Eftir eina stutta vitjan í bølinum, mátti eg staðfesta, at støðan var hættislig. Deyðar pisur sóust liggja sløddar í bølinum, og fuglurin var friðarligur og ikki so agresivur sum vant.

Og nú, í dag, gjørdi eg so ein skjótan túr ígjøgnum bølið. Meðan eg gekk, hentaði eg knapt hundrað deyðar pisur upp, meðan eg taldi og kannaði støðuna.

Pisurnar liggja deyðar í reiðrinum, summar tvær og tvær. Onkur einsamøll, júst útkomin, meðan onnur reiður enn hava egg. Og tó, nógvar pisur eru sum tykjast trívast og hava tað gott. Ternurnar eru fækkaðar, summar síggjast flúgva við smáum fiski í nevinum, meðan aðrar síggjast fanga flogkykt í bønum ...

Livst so spyrst!

(Endin var, at 100 pisur komu undan)

Mynd: Björn Patursson

sum t.d. nebbasild ella ternumurti, tí tær bera sum oftast bara ein fisk í senn.

Gróðurin byrjaði tíðliga í ár, men hann minkaði bráðliga um miðjan juni, og tað kom lítil og ongin gróður aftur fyrr enn ternurnar vóru farnar (Mynd 3).

Stutt eftir at gróðurin minkaði, doyðu nógvar ternupisur um alt landið, og ternurnar byrjaðu at taka flogkykt í luftini. Eitt gott dømi um, at pisurnar doyðu í hungri, er frágreiðingin úr Koltri (Kassi:

Tað byrjaði so væl ...), har pisurnar byrjaðu at doyggja, samstundis sum fuglavaðini út fyri eisini blivu burtur. Samstundis var illveður í nakrar dagar, og tað kann hava gjørt, at summar pisur eru deyðar í kulda, og tað hevur eisini gjørt tað torført hjá ternunum at veiða, tí tær mugu síggja fiskin úr erva, áðrenn tær stoyta seg eftir honum.

Teljing í framtíðini

Umframt vanligu teljingina hevði verið áhugavert at fylgt meira gjølla við útvaldum ternubølum, sum t.d. varð gjørt í Kaldbaksbotni í 2003 (Schreiber og Kissling 2005), tá ið fylgt var við gongdini í bølunum alt summarið, men hetta tekur nógva tíð og kann tí neyvan verða gjørt av sjálvbodnum.

Tøkk

Allir 90 teljararnir, sum hava luttið í teljingunum hesi 15 árin, skulu hava stóra tøkk fyri arbeiðið og somuleiðis tey, sum hava latið myndir til greinina.

Mynd: Eskild Hansen

Keldur:

Bloch, D., Sørensen, S. 1983. Yvirlit yvir Føroya Fuglar. Fróðskaparrit 31. bólk: 36-66.

Schreiber, J., Kissling, W. D. 2005. Factors affecting the breeding success of Arctic Terns *Sterna paradisaea* in a colony at Kaldbaksbotnur, Faroe Islands Atlant. Seabirds 7(3): 97-105.